

Annwyl Llyr,

Hoffwn ddiolch i chi am y cyfle i ymateb i'r ymgynghoriad ar feysydd blaenoriaeth y Pwyllgor yn ystod tymor nesaf y Senedd. Edrychaf ymlaen hefyd at drafod fy nghyngor ymhellach gyda chi ar y 30ain o Fedi.

Mae nifer o fy argymhellion a sylwebaethau isod yn berthnasol i Bwyllgorau Senedd eraill, ond roeddwn i eisiau tynnu eich sylw chi atynt hefyd oherwydd dylid ymdrechu ar draws Pwyllgorau i integreiddio gwahanol feysydd gwaith. Bydd integreiddio meysydd polisi yn well yn sicrhau craffu ar y cyd, y gallu i nodi bylchau gweithredu a chynnig atebion ar draws gwaith y Senedd. Gallwch ddod o hyd i'm llythyrau at Bwyllgorau eraill [yma](#).

Hoffwn hefyd awgrymu i chi ac i Bwyllgorau eraill faes trawsbynciol, y gellir edrych arno ar y cyd ac mewn cydweithrediad gan rai, neu yn ddelfrydol pob un, o Bwyllgorau'r Senedd: Sgiliau ar gyfer Adferiad Gwyrdd. Mae adferiad gwyrdd, llewyrchus, cyfartal, o effeithiau COVID-19 yn golygu darparu bywoliaethau o ansawdd da i bawb, wrth gefnogi datgarboneiddio cyflym a gwella bioamrywiaeth. Mae hyn yn dibynnu ar gael y sgiliau a'r hyfforddiant cywir ar gyfer ein poblogaeth. Mae hwn yn faes y mae fy nhîm fy hun wedi'i archwilio yn ddiweddar, a gallwch ddod o hyd i'n cyhoeddiad diweddaraf [yma](#).

Ym mis Mai 2020, cyhoeddais yr Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol cyntaf erioed, a oedd yn ystyried y cynnydd a wnaed gan gyrff cyhoeddus wrth weithredu'r Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Roedd hefyd yn nodi'r camau a'r argymhellion y dylai gyrff cyhoeddus eu mabwysiadu wrth iddynt roi'r ddeddfwriaeth ar waith ymhellach. Rwyf wedi tynnu sylw'r Pwyllgor isod at ganfyddiadau ac argymhellion perthnasol yr adroddiad i'w hystyried (Atodiad 1). Byddwn yn annog holl Aelodau'r Pwyllgor i ystyried yr adroddiad ac yn benodol yr Adrannau ar [Gymru Lewyrchus](#), [Cymru Gydnerth](#), [Cymru sy'n Gyfrifol ar lefel fyd-eang](#), [Cynllunio](#), [Trafnidiaeth](#) a [Ddatgarboneiddio](#).

Rwyf wedi tynnu sylw at y canfyddiadau a'r argymhellion perthnasol, a ddaeth i'r amlwg o fy ngwaith, i helpu'r Pwyllgor i ddewis y meysydd penodol y byddant yn canolbwyntio arnynt yn ystod tymor nesaf y Senedd. Byddwn i a fy nhîm yn hapus i gwrrdd ag Aelodau'r Pwyllgor neu glercod i drafod hyn ymhellach, os credwch y byddai hynny'n ddefnyddiol.

Argyfyngau hinsawdd a natur yw'r ddwy her fwyaf sy'n wynebu cenedlaethau'r dyfodol - felly, mae adferiad gwyrdd a datgarboneiddio yn themâu trawsbynciol sy'n ganolog i sicrhau llesiant amgylcheddol, cymdeithasol, diwylliannol ac economaidd i Gymru.

Cymru oedd y wlad gyntaf i ddatgan argyfwng hinsawdd yn 2019, a thrwy hynny nodi ei huchelgeisiau i fod yn arweinydd ym maes datgarboneiddio. Ym mis Chwefror 2021, gosododd Llywodraeth Cymru reoliadau gerbron y Senedd, sy'n ymrwymo Cymru i dargedau ar gyfer allyriadau sero-net erbyn 2050 ond a ddatganodd ei huchelgeisiau i gyrraedd sero-net cyn 2050.

Daeth y Senedd hefyd yn un o'r seneddau cyntaf yn fyd-eang i ddatgan argyfwng natur, gan gydnabod cyflwr critigol yr amgylchedd yng Nghymru ac yn fyd-eang, gan alw am dargedau sy'n rhwymo'n gyfreithiol i gyfyngu ar golli bioamrywiaeth.

Mae pandemig COVID-19 wedi rhoi cyfle i ni ailfeddwl am y ffordd yr ydym yn gwneud pethau ac adeiladu'n ôl yn well mewn ffordd werdd a chyfiawn sy'n mynd i'r afael â'r argyfyngau hinsawdd a natur, ynghyd â heriau eraill sy'n wynebu ein cenedlaethau presennol a chenedlaethau'r dyfodol.

Mae'n bryd nawr cefnogi'r datganiadau hyn gyda gweithredu beiddgar i sicrhau bod targedau'n cael eu cyrraedd, gyda Chymru yn dod yn arweinydd byd-eang wrth fynd i'r afael â'r argyfyngau hinsawdd a natur.

Yn dilyn Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol, rwyf hefyd wedi cyhoeddi papur, [Rhaglen Lywodraethu Addas ar gyfer y Dyfodol](#), sy'n tynnu sylw at bwysigrwydd yr amgylchedd ar gyfer adferiad ac adeiladu'n ôl yn well.

Byddwn hefyd yn awgrymu eich bod yn ystyried [yr ail iteriad o'r Adroddiad Tueddiadau'r Dyfodol sydd ar ddod](#), a gyhoeddir yn ddiweddarach eleni gan Lywodraeth Cymru. Mae Atodiad 2 isod yn rhoi rhai o'r tueddiadau perthnasol i chi yn y dyfodol a allai effeithio ar gylch gwaith y Pwyllgor.

Byddwn hefyd yn cynghori pob Pwyllgor i ystyried sut mae'r meysydd blaenoriaeth o'u dewis yn cyd-fynd â'r amcanion llesiant a'r camau yn y [Rhaglen lywodraethol gyhoeddedig](#).

Mae eich ymgynghoriad yn nodi y byddwch yn canolbwyntio gwaith y Pwyllgor ar flaenoriaethau'r Gweinidog a'r Dirprwy Weinidog, felly rwyf wedi strwythuro fy ymateb yn unol â hynny, gan ganolbwyntio ar y meysydd yr wyf wedi darparu cyngor arnynt ac wedi ymgymryd ag ymchwil - er enghraifft, nid wyf wedi ymgymryd â gwaith penodol yn y Rhaglen Ynni Morol.

Newid Hinsawdd a Sero Net

Yn dilyn pandemig COVID-19, mae llawer o fy ngwaith diweddar wedi canolbwyntio ar adeiladu'n ôl yn wahanol a chreu economi, amgylchedd, diwylliant a chymdeithas wyrddach, gyfiawn a charbon positif yng Nghymru. Dyma brif thema yn yr adroddiadau diweddar a gyhoeddais, gan gynnwys [Sgiliau trwy Argyfwng: Uwchsgilio ac \(Ail\) Hyfforddi ar gyfer Adferiad Gwyrdd yng Nghymru](#); fy mhapur, '[Rhaglen Lywodraethu Addas ar gyfer y Dyfodol](#)'; a fy adroddiad diweddar ar ariannu rhaglen ôl-osod genedlaethol, [Cartrefi addas ar gyfer y Dyfodol](#).

Byddaf hefyd yn cyhoeddi adroddiad ar dueddiadau'r dyfodol yn yr Hydref mewn perthynas ag anghydraddoldebau, sy'n archwilio'n benodol effaith newid yn yr hinsawdd ar grwpiau penodol o'r boblogaeth, a allai fod o ddiddordeb i'r Pwyllgor. Byddaf hefyd yn parhau i herio'r Llywodraeth ar sut y maent yn gwneud penderfyniadau cyllidol sy'n ymwneud â datgarboneiddio trwy eu proses gyllidebol flynyddol ac yn pwysleisio pwysigrwydd graddfa a chyflymder i gyflawni'r heriau sydd o'n blaenau.

Yn dilyn Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol, mae fy nhîm wedi gwneud gwaith sylweddol i agweddau penodol ar ddatgarboneiddio.

Mae'r canfyddiadau sydd wedi dod i'r amlwg trwy'r gwaith hwn yn cynnwys:

- Nid ydym yn gweithredu'n ddigon cyflym i leihau allyriadau nwyon tŷ gwydr. Mae Llywodraeth Cymru yn monitro lefel a ffynonellau allyriadau yng Nghymru ar lefel genedlaethol ond nid oes ffocws digonol ar sut y gall pob sector, sefydliad ac unigolyn ledled Cymru gefnogi ein targedau lleihau carbon.
- Dylai penderfyniadau a wneir fel rhan o'r broses gyllidebol flynyddol gael eu cefnogi gan asesiadau tryloyw o effaith carbon fel y gall pobl ddeall yn glir a yw cyllid a buddsoddiad seilwaith yn arwain at gynnydd neu ostyngiad mewn allyriadau.
- Mae angen i bob corff cyhoeddus weithredu i wyro eu cronfeydd pensiwn oddi wrth danwydd ffosil.
- Gellid creu dros 60,000 o swyddi yn yr economi werdd erbyn 2022 gyda buddsoddiad mewn seilwaith. Fodd bynnag, nid yw'r biblinell sgiliau gyfredol yn barod ar gyfer y galw hwn.
- Rhaid i fargeinion twf rhanbarthol, busnesau ac eraill ddangos sut mae eu buddsoddiadau yn lleihau allyriadau - mae'r rhain hefyd yn rhoi cyfle i dyfu sgiliau a diwydiant yn yr 'economy werdd'.
- Ar hyn o bryd mae dros hanner allyriadau Cymru yn deillio o'r sectorau pŵer, busnes a diwydiant; bydd datgarboneiddio'r sectorau hyn yn cael effeithiau sylweddol ar bobl a chymunedau gan dynnu sylw at bwysigrwydd trosglwyddo cyfiawn.
- Mae'r adroddiad Asesu Risg Newid Hinsawdd diweddaraf yn tynnu sylw at y risgiau allweddol i Gymru o effeithiau newid yn yr hinsawdd ac mae angen rhoi blaenoriaeth ac adnoddau llawer uwch i'n gallu i addasu.

Rwyf hefyd yn ymwybodol y bydd Llywodraeth Cymru yn cyhoeddi eu cynllun cyflenwi carbon isel nesaf – Cymru Sero Net - y mis nesaf a bydd hyn yn nodi'r polisiâu a'r ymrwymadau allweddol i gyflawni'r ail gyllideb garbon a tharged uchelgeisiol 2030 ar gyfer gostyngiad o 63% yn allyriadau Cymru.

Yn seiliedig ar fy nghyngor a'm gwaith presennol, byddwn yn annog y Pwyllgor i ystyried canolbwyntio eu gwaith ar newid yn yr hinsawdd o amgylch y themâu canlynol:

- **Mynd i'r afael â'r argyfyngau hinsawdd a natur trwy ddull cyfannol, gan fanteisio ar rôl pobl ifanc.**
- **Deall ein hallyriadau ar draws pob sector gan gynnwys ble i flaenoriaethu gweithredu ar bob lefel.**
- **Buddsoddi mwy i fynd i'r afael â'r Argyfwng Hinsawdd gyda chefnogaeth asesiad carbon i ddal effaith carbon yr holl benderfyniadau buddsoddi.**
- **Cyflwyno trosglwyddiad brys a chyfiawn i gymdeithas carbon isel sy'n gweithio o fewn ei therfynau amgylcheddol.**
- **Manteisio ar ddiwydiannau amgylcheddol newydd yng Nghymru a gwella aliniad a gweithredu tuag at natur ac argyfyngau hinsawdd.**
- **Buddsoddi mewn sgiliau, hyfforddiant a datblygu sector sy'n garbon isel yn cloi cyfoeth a swyddi mewn ardaloedd lleol.**

Mae mwy o fanylion a chyngor mewn perthynas â'r economi i'w gweld yn yr Adrannau ar [Gymru Lewyrchus, Cymru sy'n Gyfrifol ar lefel Fyd-eang](#), a [Datgarboneiddio](#) yn Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol.

Natur, bioamrywiaeth a phlannu coed

Mae fy nghanfyddiadau mewn perthynas â'r amgylchedd yn cynnwys:

- Mae bioamrywiaeth wedi gweld gostyngiad cyffredinol o 60% mewn rhywogaethau ledled y byd er 1970.
- Mae cydnabyddiaeth gynyddol ar lefel leol a chenedlaethol o fanteision cynyddu gorchudd coed.
- Cydnabyddir y rôl y mae rheolaeth amaethyddol anghynladwy yn ei chwarae yn y diffyg bioamrywiaeth yn ein hamgylchedd naturiol, ond mae datblygiadau polisi allweddol ar y gweill sy'n cefnogi rheoli tir yn gynaliadwy.
- Mae angen rhaglenni a dulliau sy'n helpu i sicrhau bod pawb yn gallu byw mewn byd naturiol iach sy'n llawn bywyd gwyllt a chael mynediad ato.
- Mae angen i gyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus gydnabod bod ecosystemau gwydn iach yn sylfaenol i'n hiechyd a'n llesiant ac mae gweithio gyda natur yn rhan bwysig o'r ateb i fynd i'r afael â llawer o'r heriau sylweddol sy'n ein hwynebu.
- Dylai gyrff cyhoeddus geisio ffyrdd o leihau llygredd aer er mwyn cyflawni ymrwymadau newid hinsawdd Cymru a sicrhau aer glân ar gyfer cenedlaethau'r presennol a'r dyfodol.

Yn seiliedig ar fy nghyngor a'm gwaith presennol, byddwn yn annog y Pwyllgor i ystyried canolbwyntio eu gwaith ar yr amgylchedd o amgylch y themâu canlynol:

- **Cynnal a gwella'r amgylchedd naturiol trwy reoli tir a môr yn briodol i greu ecosystemau sy'n gweithredu'n iach.**
- **Gwneud y gorau o fannau gwyrdd a glas naturiol i gefnogi llesiant.**
- **Yr angen brys am well gwybodaeth am natur.**
- **Aer a dŵr glân ar gyfer bywyd gwyllt a phobl.**

Mae prif gorff fy nghyngor mewn perthynas â'r amgylchedd wedi'i gynnwys yn yr Adran ar [Gymru Gydnerth](#), ond amlygir hyn hefyd yn y rhan fwyaf o'r cyngor a gyhoeddais ers Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol, gan gynnwys fy mhapur, [Rhaglen Lywodraethu Addas ar gyfer y Dyfodol](#).

Rwyf hefyd yn rhan o Grŵp **Adfer Gwyrdd Cymru**, dan gadeiryddiaeth Syr David Henshaw. Mae llythyr y grŵp at y Llywodraeth ddiwedd mis Mai 2021 ('Agenda ar gyfer Gweithredu: Blaenoriaethau ar gyfer Adferiad Gwyrdd a Chyfiawn'), yn nodi 10 blaenoriaeth. Roedd hyn yn cynnwys yr alwad i sefydlu Gwasanaeth Natur Cenedlaethol, a ailadroddwyd yn fy 'Rhaglen Lywodraethu Addas ar gyfer y Dyfodol', sy'n gynllun sgiliau a chyflogaeth sy'n canolbwyntio ar adfer natur a darparu swyddi a chyfleoedd bywoliaeth o ansawdd da ledled Cymru.

Hyd yma, ni chafwyd ymateb gan y Llywodraeth. Fodd bynnag, pwysleisiaf pa mor bwysig yw hi i Lywodraeth Cymru ystyried yr angen i fuddsoddi mewn syniadau beiddgar fel y Gwasanaeth Natur Cenedlaethol, fel ffordd i integreiddio a helpu i gyflawni llawer o'r amcanion llesiant a'r camau a nodwyd yn ei rhaglen newydd ar gyfer llywodraeth.

Tai

Gellir gweld fy nghanfyddiadau sy'n ymwneud â thai yn yr adran ar [Dai](#) ac yn fy adroddiad diweddar ac maent yn cynnwys:

- Nid yw ein huchelgais ar ddatgarboneiddio cartrefi yn cyd-fynd â chymau gweithredu - mae Cymru yn dal i adeiladu cartrefi nad ydynt yn cefnogi ein targedau allyriadau carbon.

- Gallai Rhaglen Datgarboneiddio Tai Cymru greu 26,500 o swyddi newydd yng Nghymru erbyn 2030 ond dim ond trwy warantu buddsoddiad tymor hir sy'n gysylltiedig â blaenoriaethu prentisiaethau ac ailsgilio'r gweithlu presennol (a'r dyfodol) mewn crefftau angenrheidiol i fynd i'r afael â'r bwlch sgiliau.
- Mae oedran a chyflwr stoc dai Cymru yn cyflwyno her benodol ar gyfer datgarboneiddio. Dangosodd fy [ymchwil](#) ddiweddar, mewn cydweithrediad â'r New Economics Foundation, o'r £14.75bn o fuddsoddiad sydd ei angen i ddatgarboneiddio a gwella ansawdd cartrefi Cymru, y dylai £3.6bn ddod o'r DU a £1.7bn gan Lywodraeth Cymru, gyda 64% o gyfanswm y buddsoddiad sy'n dod o gyllid preifat, cwmnïau ynni neu hunan-ariannu gan berchnogion eiddo. Rhaid i fynd i'r afael â'r her hon fod yn ymdrech ar y cyd ar draws llawer o randdeiliaid gyda Llywodraeth Cymru yn arwain y ffordd.

Yn seiliedig ar fy nghyngor a'm gwaith presennol, byddwn yn annog y Pwyllgor i ystyried canolbwyntio eu gwaith ar dai o amgylch y themâu canlynol:

- **Nodi cynllun tymor hwy ar gyfer ariannu datgarboneiddio ein cartrefi.**
- **Cynyddu'r sgiliau sydd eu hangen i gyflawni rhaglen ôl-osod tai / adeiladau genedlaethol.**
- **Gwella'r ffordd yr ydym yn cynllunio a dylunio tai yn ogystal â lleoedd a chymunedau.**

Adfywio Canol y Dref

Gellir dod o hyd i wybodaeth a chanfyddiadau mewn perthynas â hyn yn yr adrannau ar [Gynllunio](#) a [Chymru o Gymunedau Cydlynus](#), gan gynnwys:

- Er bod ffocws pwysig ar leihau carbon ym Mholisi Cynllunio Cymru 10 (ac wedi hynny, 11), mae polisiau cynllunio defnydd tir cysylltiedig yn brin o ddadansoddiad penodol ar sut y byddant yn cyfrannu at leihau carbon.
- Mae integreiddio polisiau a gwasanaethau sy'n ymwneud â'r amgylchedd adeiledig yn achosi dryswch a gellid ei wella.
- Mae mynediad at wasanaethau llesiant allweddol mewn cymunedau yn anghyfartal ledled Cymru.

Yn seiliedig ar fy nghyngor a'm gwaith presennol, byddwn yn annog y Pwyllgor i ystyried canolbwyntio eu gwaith ar adfywio canol tref o amgylch y themâu canlynol:

- **Sicrhau bod Polisi Cynllunio Cymru wedi'i ddiweddarau yn cael ei weithredu'n iawn.**
- **Canol trefi a dinasoedd mwy gwyrdd i bobl a bywyd gwylt.**
- **Sicrhau bod gan bawb fynediad at wasanaethau allweddol.**
- **Gweithio gyda'r sector creadigol a diwylliannol i gefnogi adfywio trefi a dinasoedd.**
- **Manteisio ar y cynnydd mewn gweithio o bell yn ystod y pandemig i ailgyflenwi adeiladau yng nghanol pentrefi, trefi a dinasoedd i gefnogi lleoedd gweithio ar y cyd a defnydd cymunedol ar draws y sector, tai a defnyddiau eraill sydd o fudd i bobl, cymunedau a llesiant.**

Trafnidiaeth

Gellir gweld fy nghanfyddiadau sy'n ymwneud â thrafnidiaeth yn yr adran ar [Drafnidiaeth](#) ac maent yn cynnwys:

- Rhaid i benderfyniadau ar seilwaith trafndiaeth fod yn seiliedig ar anghenion cenedlaethau'r presennol a'r dyfodol, gan gefnogi llesiant amgylcheddol, cymdeithasol, economaidd a diwylliannol, yn hytrach na bod yn seiliedig ar ddulliau hen ffasiwn ac anghenion y gorffennol.
- Mae gwella trafndiaeth gyhoeddus mewn ardaloedd gwledig yn allweddol i alluogi pobl ifanc i gael mynediad at sgiliau a chyfleoedd hyfforddi.
- Mae gan Gymru un o'r gwariant isaf y pen ar drafndiaeth gyhoeddus yn y DU gan arwain at ddiffyg opsiynau trafndiaeth gynaliadwy fforddiadwy a hygyrch.
- Mae rhai cyrff cyhoeddus wedi dechrau buddsoddi mewn gwella seilwaith teithio egniol a seilwaith gwefru cerbydau trydan ond mae angen gwneud mwy i annog newid moddol.

Croesewir yr ymrwymiadau a'r ffocws ar newid yn yr hinsawdd o fewn y strategaeth drafndiaeth newydd - 'Llwybr Newydd' a'r cyhoeddiad diweddar am saib i wariant ar ffyrdd ond bydd angen eu dilyn gyda chynlluniau cyflawni clir i gefnogi gweithredu.

Yn seiliedig ar fy nghyngor a'm gwaith presennol, byddwn yn annog y Pwyllgor i ystyried canolbwyntio eu gwaith ar drafndiaeth o a gylch y themâu canlynol:

- Rhaid i benderfyniadau ar seilwaith trafndiaeth a buddsoddiad adlewyrchu argyfyngau hinsawdd a natur.
- Sicrhau bod penderfyniadau ar ymyriadau ar sail trafndiaeth, gan ddefnyddio Canllawiau Gwerthuso Trafndiaeth Cymru (WelTAG) wedi'u diweddarau, yn gwella llesiant amgylcheddol, cymdeithasol, economaidd a diwylliannol.
- Er mwyn cyflawni'r ymrwymiad i symud moddol o fewn Llwybr Newydd, a lleihau ein dibyniaeth ar geir, bydd angen cefnogaeth sylweddol a newid cymdeithasol.
- Cofleidio technoleg wrth sicrhau cyfle cyfartal.

Seilwaith Digidol

Gellir gweld fy nghanfyddiadau sy'n ymwneud â seilwaith digidol yn yr adran ar [Gymru Lewyrchus](#) a [Chymru o Gymunedau Cydlynus](#):

- Mae gan gysylltedd digidol y potensial i drawsnewid yr economi wledig, gan helpu pobl a chymunedau mewn ardaloedd gwledig i fynd i'r afael â rhai o'r heriau allweddol sy'n eu hwynebu.
- Mae argyfwng COVID-19 wedi tynnu sylw at bwysigrwydd technoleg ddigidol. Fodd bynnag, nid oes gan 13% o aelwydydd yng Nghymru fynediad i'r rhyngwyd.

Byddwn yn annog y Pwyllgor i ystyried y canfyddiadau hyn yn ofalus a'u defnyddio i lywio eu blaenoriaethau a gweithio mewn perthynas â seilwaith digidol yn nhymor nesaf y Senedd.

Economi Gylchol

Gellir gweld fy nghanfyddiadau sy'n ymwneud â'r economi gylchol yn yr adrannau ar [Gymru Lewyrchus](#). Mae'r rhain yn cynnwys:

- Rydym yn defnyddio ein hadnoddau naturiol yn gyflymach nag y gellir ei ailgyflenwi.
- Mae Cymru yn arwain y ffordd ar ailgylchu, ond nawr mae angen i bob corff cyhoeddus ddod o hyd i atebion arloesol i leihau ac aildefnyddio gwastraff a hyrwyddo economi gylchol, er mwyn cyrraedd yr uchelgais o ddod yn wlad ddi-wastraff.

Yn seiliedig ar fy nghyngor a'm gwaith presennol, byddwn yn annog y Pwyllgor i ystyried canolbwyntio eu gwaith ar yr economi gylchol o amgylch y thema ganlynol:

- **Sicrhau ein bod yn defnyddio adnoddau naturiol yn effeithlon, gan gydnabod terfynau'r amgylchedd byd-eang, ac yn cyfrannu at lesiant byd-eang.**

Ynni

Gellir gweld fy nghanfyddiadau sy'n ymwneud ag ynni yn yr adrannau ar [Gymru Lewyrchus](#) a [Datgarboneiddio](#). Mae'r rhain yn cynnwys:

- Mae gan Gymru gyfle mawr i wneud ynni adnewyddadwy yn rhan o'i hunaniaeth: pennod lanach a gwyrddach yn ein stori ddiwydiannol.
- Gall cyrff cyhoeddus fynd ymhellach i gefnogi mentrau ynni cymunedol a lleol yn enwedig lle gallant wella llesiant amgylcheddol, cymdeithasol, economaidd a diwylliannol.
- Mae arwyddion addawol o gynnydd ar y newid i ynni glân, ond dylid croesawu pob cyfle os yw Cymru am gyrraedd ei thargedau.

Byddwn yn annog y Pwyllgor i ystyried y canfyddiadau hyn yn ofalus a'u defnyddio i lywio eu blaenoriaethau a gweithio mewn perthynas ag ynni yn nhymor nesaf y Senedd.

Efallai y bydd gennych ddiddordeb hefyd yn rhai o'r astudiaethau achos o arfer da yr wyf wedi bod yn eu casglu, sydd ar gael [yma](#). Yn benodol, efallai yr hoffech chi edrych ar y canlynol:

- [Trawsnewid y ffordd rydyn ni'n symud o gwmpas Caerdydd;](#)
- [Dull Abertawe o ymdrin â thai;](#)
- [Gwneud cysylltiadau i wella cynaliadwyedd amgylcheddol;](#)
- [Mwy nag Ailgylchu: ein llwybr at economi gylchol;](#)
- [Caerdydd a'r Fro yn gwella bioamrywiaeth.](#)

Rydym hefyd wedi cynhyrchu fersiynau byr o Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol, gan nodi rhannau allweddol y weledigaeth, y cyd-destun a'r argymhellion perthnasol. Gallwch ddod o hyd i fersiynau bach ar gyfer Llywodraeth Cymru mewn perthynas â'r adrannau ar:

- [Cynllunio](#)
- [Trafnidiaeth](#)
- [Mynd i'r afael â'r argyfyngau hinsawdd a natur](#)

Unwaith eto, hoffwn ddiolch i'r Pwyllgor am y cyfle i gyfrannu at eu blaenoriaethau ar gyfer telerau nesaf y Senedd ac edrychaf ymlaen at adeiladu ar y cyflwyniad hwn ar ymddangosiad y pwyllgor sydd ar ddod.

Yr eiddoch yn gywir,

Sophie Howe
Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru

Atodiad 1

Argymhellion Perthnasol o Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol 2020

Datgarboneiddio

Argymhelliad Allweddol

Dylai Llywodraeth Cymru nodi cynllun buddsoddi tymor hir o sut y byddant yn ariannu'r argyfwng hinsawdd ac yn cefnogi ymrwymadau a thargedau mwy uchelgeisiol ar gyfer sectorau sydd o fewn eu rheolaeth.

Argymhellion Polisi

Dylai Llywodraeth Cymru:

- Aseu effaith carbon eu gwariant, yn enwedig gwariant cyfalaf, a dylent hefyd gyhoeddi manylion am effaith carbon gyffredinol eu cyllideb a phenderfyniadau buddsoddi / seilwaith mawr.
- Ei gwneud yn ofynnol i bob adeilad a ariennir yn gyhoeddus fod yn niwtral o ran carbon: diwygio'r rheoliadau adeiladu ar frys (Rhan L a Rhan F) a gorfodi safonau adeiladu ac isadeiledd llym i sicrhau nad ydym yn adeiladu "hen" ysgolion, ysbytai a seilwaith arall a fydd yn cyfrannu at newid yn yr hinsawdd a pheidio â bod yn addas ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.
- Adnoddau a blaenoriaethu hyfforddiant carbon ac eco-lythrennedd ar gyfer holl wleidyddion, aelodau etholedig ac uwch swyddogion cyrff cyhoeddus yng Nghymru i sicrhau bod gennym y sgiliau a'r ddealltwriaeth angenrheidiol i wneud y penderfyniadau cywir ar gyfer yr hinsawdd.
- Sicrhau bod y "Strategaeth Genedlaethol ar gyfer Rheoli Risg Llifogydd ac Erydiad Arfordirol" newydd yn darparu cynllun cynhwysfawr a chyfannol ar gyfer ymateb i lifogydd ac erydiad arfordirol, gyda chyllid digonol sy'n canolbwyntio ar fesurau ataliol gan gynnwys datrysiadau ar sail natur.

Argymhellion Proses

Yn eu gweithredoedd o ddydd i ddydd dylai Llywodraeth Cymru ddod â'r canlynol i ben:

- Darparu cyllid ar gyfer unrhyw raglenni neu ddatblygiadau tai newydd nad ydynt o leiaf yn niwtral o ran carbon.
- Cefnogi ac ariannu seilwaith carbon-ddwys.
- Annog colli a datgoedwigo cynefinoedd.
- Annog amaethyddiaeth carbon-ddwys.
- Rhoi pwysau ar ein hadnoddau naturiol.
- Annog defnyddio tanwydd ffosil

Yn eu gweithredoedd o ddydd i ddydd dylai Llywodraeth Cymru ddechrau:

- Sicrhau buddsoddiad ar gyfer rhaglen ôl-osod genedlaethol i wella effeithlonrwydd ynni stoc dai Cymru.
- Parhau i hyrwyddo a chymell cynlluniau ynni adnewyddadwy lleol.
- Sefydlu grŵp Cynghori ar Gyfiawnder Hinsawdd i gynnwys rhanddeiliaid perthnasol mewn penderfyniadau ar sut mae pontio Cymru yn darparu cyllid a chefnogaeth ar gyfer darparu teithio cynaliadwy a gweithredol.
- Gweithredu ar yr effeithiau ar iechyd sy'n gysylltiedig â newid yn yr hinsawdd, yn enwedig yr effaith anghymesur ar y rhai mwyaf agored i niwed.

- Sicrhau bod pob penderfyniad gan gynnwys buddsoddiadau cronfa bensiwn yn gydnaws ag argyfwng hinsawdd.
- Hyrwyddo a chymhell atebion unigol i gefnogi newid ymddygiad, y gall pobl eu mabwysiadu gartref a / neu weithio i sicrhau newid diwylliannol ehangach mewn cymunedau ledled Cymru.
- Adfer coedwigoedd a mawndir ac annog defnydd tir mwy cynaliadwy i amddiffyn natur.
- Gweithredu i fynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd a natur gyda'n gilydd.

Cymru Lewyrchus

Argymhelliad Allweddol

Yn unol â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) (2015), dylai Llywodraeth Cymru ddangos sut y maent yn defnyddio economeg llesiant yn eu holl bolisi, trefniadau cyllido a rhyngweithio â'r sector cyhoeddus, preifat a gwirfoddol. Dylai Llywodraeth Cymru sicrhau eu bod yn cwrdd â dyheadau'r Ddeddf o ddsbarthu cyfoeth, iechyd a llesiant yn deg, wrth amddiffyn adnoddau'r blaned ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol a rhywogaethau eraill.

Argymhellion Polisi

Dylai Llywodraeth Cymru:

- Mabwysiadu dull llywodraeth gyfan a chydweithio â busnesau, undebau llafur, y sector gwirfoddol, cymunedau a phobl ledled Cymru i weithredu cymdeithas carbon isel ar gyfer cenedlaethau'r presennol a'r dyfodol nad yw'n gadael neb ar ôl.
- Dangos sut mae'r amgylchedd naturiol yn cael ei ymgorffori yn yr holl benderfyniadau economaidd a gwleidyddol.
- Parhau i arwain y ffordd ar ailgylchu, a gweithredu ei uchelgais i ddod yn wlad ddi-wastraff, carbon sero net.

Argymhellion Proses

Yn eu gweithredoedd o ddydd i ddydd dylai Llywodraeth Cymru ddod â'r canlynol i ben:

- Masnacheiddio a gwerthu adnoddau naturiol, waeth beth fo'r effeithiau cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol.
- Gweld technoleg carbon isel yn ddrud ac yn risg uchel.

Yn eu gweithredoedd o ddydd i ddydd dylai Llywodraeth Cymru ddechrau:

- Gweithredu'r gweithredoedd fel y'u nodwyd yn 'Ffyniant i Bawb: Cymru Carbon Isel', a chefnogi cyrff cyhoeddus ac eraill i ddilyn eu harweiniad.
- Fframio'r naratif ar newid yn yr hinsawdd fel gweithgaredd llesiant ac economaidd ehangach.
- Cefnogi mentrau lleol ar stiwardiaeth tir ac ynni adnewyddadwy, i helpu Cymru i drosglwyddo i gymdeithas carbon isel a dod ag ystod eang o fuddion i gymunedau lleol.

Cymru sy'n gyfrifol ar lefel Fyd-eang

Argymhelliad Allweddol

Dylai Llywodraeth Cymru greu gweledigaeth a chynllun i sicrhau bod Cymru yn dod yn wlad fwyaf eco-lythrennog y byd.

Argymhellion Proses

Yn eu gweithredoedd o ddydd i ddydd dylai Llywodraeth Cymru ddod â'r canlynol i ben:

- Buddsoddi mewn tanwydd ffosil.

Cymru Gydnerth

Argymhelliad Allweddol:

Dylai Llywodraeth Cymru ymrwmo i adfer, creu a chysylltedd cynefinoedd ar raddfa fawr ledled Cymru, sy'n cynnwys gosod targedau statudol ar gyfer adfer natur a mesurau adfer rhywogaethau penodol i helpu i atal difodiant.

Argymhellion Polisi:

Dylai Llywodraeth Cymru:

- Gweithio gyda Swyddfa Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru i sicrhau bod arweiniad a mecanwaith atebolrwydd effeithiol ar adrodd ar ddyletswydd Adran 6 a nod llesiant Cymru Gydnerth.
- Gwahardd y defnydd o blaladdwyr gan gyrff cyhoeddus a gosod targedau blynyddol tuag at gael gwared ar y defnydd o blaladdwyr cemegol ar dir yn raddol.
- Cynyddu gwariant flwyddyn ar ôl blwyddyn yn unol ag argymhellion Pwyllgor y DU ar Newid Hinsawdd ac fel y nodir yn fy nghynllun 10 pwynt ar yr argyfwng hinsawdd a natur (hefyd argymhelliad ym Mhennod 2).
- Datblygu strategaeth system fwyd ar gyfer Cymru sy'n cysylltu pob rhan o'r system fwyd o'r fferm i'r fforc.
- Gweithio gyda chyrff cyhoeddus i ddarparu gorchudd canopi coed 20% ym mhob tref a dinas yng Nghymru erbyn 2030.
- Gosod safonau i sicrhau bod pobl yn gallu cyrchu man gwyrdd naturiol o fewn 300 metr i'w cartref.

Argymhellion Proses:

Yn eu gweithredoedd o ddydd i ddydd dylai Llywodraeth Cymru ddod â'r canlynol i ben:

- Blaenoriaethu twf economaidd dros yr amgylchedd naturiol gyda difrod amgylcheddol yn cael ei ystyried yn 'ddifrod cyfochrog' ar gyfer twf tymor byr.
- Gweithredu grantiau tymor byr ar gyfer mentrau amgylcheddol.
- Cyllido rhaglenni na allant ddangos yn glir eu bod yn cynnal neu'n gwella bioamrywiaeth.
- Gweld seilwaith gwyrdd yn berthnasol i adrannau 'amgylchedd' yn unig.
- Caniatáu datblygiad o fewn y rhwydwaith safleoedd gwarchoddedig.
- Methu â chynllunio a dylunio ar gyfer seilwaith gwyrdd bioamrywiol ar ddechrau rhaglenni a phrosiectau

Yn eu gweithredoedd o ddydd i ddydd dylai Llywodraeth Cymru ddechrau:

- Aseu cyfleoedd ar gyfer seilwaith gwyrdd bioamrywiol ym mhob polisi ac ar draws pob adran.

- Rhoi mecanweithiau ar waith fel bod pob swyddog polisi yn deall ac yn gweithredu Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016, Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy (SMNR), Adroddiad Cyflwr Adnoddau Naturiol 2016 (SoNaRR), Polisi Adnoddau Naturiol a Pholisi Cynllunio Cymru.
- Gweithredu rhaglenni cyllido hygrych, tymor hwy i adfer yr amgylchedd naturiol sy'n mynd y tu hwnt i delerau llywodraeth sengl yng Nghymru.
- Sicrhau trosglwyddiad i reoli tir yn gynaliadwy, fel y cynigir yn 'Ffermio Cynaliadwy a'n tir', wrth sicrhau bod gan ffermwyr Cymru y gwytnwch sydd ei angen arnynt i ffynnu, ac maent ar y blaen ac yn ganolog mewn ymdrechion i helpu i adfer yr amgylchedd naturiol.
- Gweithredu'r Gyfarwydddeb Defnydd Cynaliadwy o Blaladdwyr yng Nghymru yn llawn.
- Cwblhau a diogelu'r rhwydwaith safleoedd gwarchoddedig.
- Dadansoddi profedigaeth a mynediad at natur yn ôl anfantais economaidd-gymdeithasol, yn enwedig o ran rhaglenni a ariennir yn genedlaethol.
- Cymryd camau i godi ymwybyddiaeth y cyhoedd o effaith defnydd ar yr hinsawdd a natur, a hyrwyddo gweithredu cynaliadwy yn y gymuned ac yn unigol.
- Cynyddu buddsoddiad mewn atebion sy'n seiliedig ar natur i liniaru llifogydd a heriau eraill.
- Cymryd camau brys ar gyflymder a graddfa i frwydro yn erbyn colli bioamrywiaeth

Trafnidiaeth

Argymhellion Polisi

Dylai Llywodraeth Cymru:

- Dyrannu o leiaf 50% o'r gwariant ar trafndiaeth cyfalaf ar wella gwasanaethau bysiau a threnau, gan ddarparu cyllid tymor hir lle bynnag y bo modd.
- Mabwysiadu dull o gynllunio trafndiaeth sy'n cefnogi cymdogaethau 20 munud h.y. gydag opsiynau trafndiaeth leol, cynaliadwy a theithio llesol da.
- Integreiddio cynllunio trafndiaeth, tai a defnydd tir yn llawn er mwyn lleihau'r angen i bobl deithio.

Argymhellion Proses:

Yn eu gweithredoedd o ddydd i ddydd dylai Llywodraeth Cymru ddod â'r canlynol i ben:

- Blaenoriaethu buddsoddiad mewn adeiladu ffyrdd newydd.
- Caniatáu cynlluniau ar gyfer adeiladau a datblygiadau y tu allan i'r dref sy'n ddibynnol ar geir gyda mynediad gwael at gysylltiadau trafndiaeth gyhoeddus.
- Caniatáu gweithredu'r Canllawiau WelTAG yn anghywir a darparu cyllid yn unig ar gyfer cynlluniau sydd wedi cymhwyso WelTAG yn iawn.
- Blaenoriaethu teithio mewn car dros ddulliau eraill, gan gynnwys caniatáu datblygiadau a swyddfeydd gyda meysydd parcio mawr, gan ganolbwyntio ar le parcio ceir wrth esgeuluso cefnogi pobl i fynd â thrafnidiaeth gyhoeddus a darparu cyfleusterau beicio o ansawdd uchel.

Yn eu gweithredoedd o ddydd i ddydd dylai Llywodraeth Cymru ddechrau:

- Blaenoriaethu cefnogaeth a buddsoddiad mewn gwasanaethau bysiau a threnau ledled Cymru i gynnig trafndiaeth gyhoeddus fforddiadwy.

- Mesur effaith carbon buddsoddiad trafndiaeth ac effaith carbon cludo nwyddau i sicrhau bod penderfyniad yn cefnogi ein targedau allyriadau.
- Blaenoriaethu cefnogaeth a buddsoddiad mewn seilwaith cerdded a beicio er mwyn sicrhau buddion ehangach i bobl a chymunedau.

Tai

Argymhellion Polisi

Dylai Llywodraeth Cymru:

- Yn ystod y flwyddyn nesaf, nodi sut y bydd cynllun tymor hir ar sut y byddant yn ariannu datgarboneiddio cartrefi yn unol â thargedau allyriadau carbon.
- Ei gwneud yn ofynnol i bob datblygiad tai a ariennir yn gyhoeddus fod yn niwtral o ran carbon a dangos sut y maent yn cwrdd â gofynion ehangach Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol.
- Archwilio'r defnydd o ysgogiadau ariannol trwy'r Grant Tai Cymdeithasol a'r Rhaglen Tai Arloesol i annog arloesedd wrth ddatblygu tai rhwng cenedlaethau, a chymunedau a defnyddio ysgogiadau trethiant i gymell rhannu tai rhwng cenedlaethau.
- Sicrhau y dylid diweddarau Gofynion Ansawdd Dylunio i adlewyrchu'r dyfodol o ran cartrefi craff a thechnoleg byw â chymorth.

Argymhellion Proses

Yn eu gweithredoedd o ddydd i ddydd dylai Llywodraeth Cymru ddod â'r canlynol i ben:

- Ariannu datblygiad cartrefi nad ydynt yn niwtral o ran carbon.

Yn eu gweithredoedd o ddydd i ddydd dylai Llywodraeth Cymru ddechrau:

- Ymrwymadau cefnogi ac adnoddau gwell i ddod ag eiddo gwag yn ôl i ddefnydd.

Efallai y byddwch hefyd yn gweld yr argymhellion mewn perthynas ag arweinyddiaeth a newid diwylliannol yn Llywodraeth Cymru a Chyrff Cyhoeddus o ddi-ddordeb. Gallwch ddod o hyd i'r argymhellion hyn [yma](#) ac [yma](#).

Atodiad 2

Tueddiadau'r Dyfodol i Gadw Llygaid Arnynt

Tueddiadau Cyfredol:

- Er 2010, mae allyriadau nwyon tŷ gwydr byd-eang heb newid defnydd tir [wedi tyfu 1.3% y flwyddyn ar gyfartaledd](#), gyda data rhagarweiniol yn awgrymu cynnydd o 1.1% yn 2019.
- [Mae mwy o wledydd yn pasio deddfwriaeth sero net.](#)
- Mae llawer o effeithiau newid yn yr hinsawdd eisoes yn cael eu profi fel hinsawdd gynhesach, digwyddiadau tywydd garw, llifogydd a chodiad yn lefel y môr a byddant yn parhau i waethygu. Tymheredd cymedrig byd-eang yn 2020 oedd [yr ail gynhesaf erioed](#).
- Er gwaethaf gostyngiad byr mewn allyriadau carbon deuocsid a achosir gan y pandemig coronafeirws, nid yw addewidion lleihau allyriadau carbon 2030, a wnaed gan 184 o wledydd o dan Gytundeb Paris, yn ddigon i gyfyngu cynhesu byd-eang i lai na 2°C a mynd ar drywydd 1.5°C. [Mae'r byd yn dal i anelu am godiad tymheredd uwch na 3°C y ganrif hon.](#)
- Profodd dros 80% o ardal y cefnfor o leiaf un tywydd poeth morol yn 2020.
- Ar hyn o bryd mae newid yn yr hinsawdd yn effeithio ar [19% o'r rhywogaethau a restrir fel rhai sydd dan fygythiad](#) ar Restr Goch yr Undeb Rhyngwladol Cadwraeth Natur o Rywogaethau dan Fygythiad, gan gynyddu'r tebygolrwydd y byddant yn diflannu.
- Mae allyriadau nwyon tŷ gwydr sy'n gysylltiedig â diwydiant [wedi parhau i gynyddu](#).
- Mae ôl troed ecolegol Cymru, sef [10.05 miliwn hectar byd-eang](#), tua phum gwaith maint Cymru.
- [Mae'r risg o lifogydd wedi cynyddu'n sylweddol](#), fel y dangoswyd ym mis Ionawr 2020, pan ddioddefodd rhannau o Gymru lifogydd difrifol.
- Mae 80% o'r siwrneiau i'r gwaith yng Nghymru yn cael eu gwneud mewn car, [gan gynyddu 9% er 2003](#). Mae'r defnydd o reilffyrdd hefyd wedi gweld cynnydd tra bod teithio ar fysiau wedi bod yn dirywio.

Rhagfynegiadau yn y Dyfodol:

- Mae'n debygol y bydd tir [llai](#) addas ar gael i'w ddatblygu wrth i orlifdiroedd a thir is eraill ddod yn fwyfwy tueddol o gael llifogydd.
- Amcangyfrifwyd y bydd cynnydd mewn tymheredd [2°C yn ychwanegu 189 miliwn yn fwy o bobl](#) at yr 800 miliwn sydd eisoes yn dioddef o brinder bwyd.
- Gyda chynhesu pellach gallwn ddisgwyl aflonyddwch pellach a cholledion anadferadwy cynefinoedd ac adnoddau naturiol.
- Disgwylir i'r 'economi werdd' dyfu, gyda rolau mewn gweithgynhyrchu, amaethyddiaeth, adeiladu, ynni a thrafnidiaeth.
- Gall symud i [ynni adnewyddadwy 100% yng Nghymru](#) gynyddu diogelwch ynni, lleihau tlodi tanwydd a mynd i'r afael â newid yn yr hinsawdd.
- Gallai buddsoddi mewn prosiectau seilwaith allweddol mewn diwydiannau gwyrdd ac adfer natur greu [45,000 o swyddi uniongyrchol a dros 60,000 o swyddi anuniongyrchol erbyn 2022](#), gan gynnwys:

